TEMA **KULTURER I ENDRING**

TEMA

Kultur

Kultur er et komplekst begrep og det finnes en rekke ulike definisjoner.
Noe fagfolkene imidlertid er enig om, er at kultur er lært og ikke medfødt.

Nedenfor presenteres to ulike tilnærminger til kulturbegrepet. Den ene forklarer hvorfor vi så ofte tenker på kultur som noe statisk og uforanderlig, mens den andre belyser hvorfor kulturer hele tiden er i endring. Sammen gir perspektivene oss innsikt om hva kultur er, hvordan den påvirker på oss, og sist, men ikke minst, hvordan vi kan skape ny kultur.

Koder i bakhodet

En vanlig måte å tenke om kultur på, er at det er en ting, som tilhører et folk, som har fysiske grenser og som bygger på fortiden.[50] Et typisk eksempel er når man snakker om *nasjonale* kulturer. Den underliggende ideen er at folk i henholdsvis Kina, Afghanistan, Eritrea, Somalia, Norge, USA eller andre land – fordi de bor på samme sted og deler en historisk arv – utvikler særlige fellestrekk. Kultur kan dermed forståes som en slags modell individet har i hodet om virkeligheten, og som inneholder uskrevne regler for hvordan vi skal oppføre oss, hvordan vi hilser, spiser, fester og hva som er rett og galt. Disse reglene, som vi lærer ved å være medlemmer av et bestemt samfunn, kaller forskeren Øyvind Dahl «koder i bakhodet».[51] Mange i Norge har for eksempel en felles forståelse – en felles nøkkel – om hvordan saker og ting tolkes, som folk utenfra ikke nødvendigvis forstår. Vi er vant til kvinnelige politikere, skilsmisser og matpakker, noe som kan virke fremmed for andre. Når folk herfra reiser til utlandet, har de med seg sine «norske koder». De vil sannsynligvis hilse med et håndtrykk, og ikke ved å gni neser, eller å kysse tre ganger på hvert kinn (slik folk fra henholdsvis New Zealand og Frankrike gjør). På samme måte bærer turister, flyktninger og innvandrere med seg sine kulturelle koder når de kommer hit. Vi er alle kulturbærere i vårt møte med andre.

Mindre grupper i et samfunn kan ha sine egne «koder i bakhodet». Slike «sub-kulturer» har ofte fellestrekk og verdier som knytter dem sammen. Eksempler kan være MC-kultur, speiderkultur, menighetskulturer, minoritetskultur, idrettskultur og så videre. Mennesker kan tilhøre både majoritetskultur og subkultur samtidig.

«Kodene i bakhodet» forklarer hvorfor vi mennesker ofte er litt konservative av natur. Vi er knyttet til kulturen, gjør ting på vår måte og kan bli kulturelt «trege» i møte med nye måter å organisere relasjoner på. Ofte er de unge mer åpne for endring enn de eldre. «Kodene i bakhodet» er ikke uforanderlige. Kontakten mellom mennesker fører til at nye koder utvikles. Et eksempel er «high five» en måte å hilse på som ikke var vanlig i Norge for 30 år siden, men som er det idag. Da nærmer vi oss et mer dynamisk kulturbegrep.

50 Øyvind Dahl: Møter mellom mennesker. Interkulturell kommunikasjon, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag, 4. opplag 2004, s 57.
51 ibid
52 Thomas Hylland Eriksen (red): Flerkulturell forståelse, Aschehoug 1997, s. 25.

Kultur er dynamisk
All kultur påvirkes og endres gjennom kommunikasjon og kontakt med utenverdenen. En slik dynamisk tilnærming til kulturbegrepet bør også utforskes. Det vi tenker på som «norsk kultur» er i dette perspektivet en blandingskultur som har utviklet seg gjennom stadig påvirkning og impulser utenifra. I vår tid bringer globaliseringen, vitenskapen, teknologisk og økonomisk fremgang, underholdnings-industrien, moter og trender, og millioner av mennesker som reiser, med seg nye erfaringer, kunnskap og tradisjoner.

> *Kultur er det omskiftelige meningsfellesskapet som gang på gang etableres og forandres når mennesker gjør noe sammen.*
>
> Thomas Hylland Eriksen[52]

Når kulturer endres er det naturlig at verdier og tradisjoner blir sett på med nye øyne. Ny kunnskap og nye holdninger påvirker og utvikler samfunnet. De siste to hundre år har ideer og frihet og menneskerettigheter sakte, men sikkert fått fotfeste. Kvinner og menn er blitt mer likestilte og diskriminerte grupper har fått et bedre vern. Skadelige tradisjoner som tidligere var utbredt, er forbudt eller i dramatisk tilbakegang. Snøring av kvinners føtter, kastrering av menn, barnearbeid, barneekteskap, tvangsekteskap og omskjæring av kvinner er noen eksempler.

Hva sier menneskerettighetene og norske lover?

De internasjonale menneskerettighetene er en viktig årsak til at stater og samfunn i vår tid har utviklet lovverk som forbyr diskriminering og skadelige tradisjoner. Kvinner og barn har fått bedre beskyttelse gjennom FNs kvinnekonvensjon (1979) og FN barnekonvensjon (1989).

FNS BÆREKRAFTSMÅL NR. 5:

«Å avskaffe all skadelig praksis, som barneekteskap, tidlige ekteskap og tvangsekteskap, og kjønnslemlestelse»